

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

Ю.М. Гребенюк,

студентка 2 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Найпоширенішою формою міжнародного співробітництва у сфері боротьби із злочинністю є надання правової допомоги. Серед основних видів такої допомоги (одержання доказів з-за кордону для використання у розслідуванні, передача кримінального провадження і ін.) і є видача злочинців (або екстрадиція). У результаті дослідження становлення та розвитку екстрадиції на українських землях зроблено висновок про те, що підвалини екстрадиції як правового інституту закладалися впродовж багатолітньої історії української державності. Так, корені видачі осіб, які вчинили злочини, сягають ще часів Київської Русі, підтвердженням чому є договір, укладений князем Олегом із Візантією 911 р., який фактично є першою відомою спробою договірного врегулювання відносин, які сьогодні прийнято називати екстрадиційними. Проте із поступовим наступом царату на українські землі можливість подальшого розвитку відносин, близьких до екстрадиційних, було втрачено. За радянської доби

інститут екстрадиції уповільнює свій розвиток, договірне регулювання обмежується взаєминами із країнами соціалістичного табору і тільки з розпадом СРСР створюються умови для переходу екстрадиції на якісно новий рівень розвитку та функціонування в правовій системі України як окремого комплексного міжгалузевого правового інституту. Зараз же інститут екстрадиції більшість науковців називають інститутом договірною, а не звичаєвого права. При відсутності відповідного міжнародного акта видачі бути не може, тому що відсутня належна юридична підстава, якою виступає договір [1; с. 18]. Визначаючи саме поняття екстрадиції та звертаючись до безлічі запропонованих вченими дефініцій, можна узагальнити, що *екстрадиція* – це процес, який ґрунтується на міжнародних договорах, загальноновизнаних принципах міжнародного права, нормах внутрішнього законодавства і пов'язаний з наданням державами правової допомоги, що полягає у передачі підозрюваного, обвинуваченого або засудженого державою, на території якої він перебуває, державі, на території якої він вчинив злочин або громадянином якої він є або державі, що потерпіла від злочину, для притягнення його до кримінальної відповідальності або виконання винесеного вироку суду [2; с. 13-14]. Інститут екстрадиції є новелою *Кримінального кодексу України 2001 р.* Кримінальне законодавство України уперше ввело у систему норм Загальної частини інститут видачі осіб, що вчинили злочин, хоча міжнародному праву він відомий давно. Сучасний Кримінальний кодекс України не дає конкретного визначення екстрадиції [4; ст. 10], але на основі його положень можна дати наступне визначення: під *видачею осіб*, які вчинили злочин (*екстрадицією*), розуміють передачу таких осіб однією державою (що запитується), на території якої вони знаходяться, іншій державі (що запитує), на території якої був вчинений злочин або громадянами якої вони є. Але інститут видачі осіб, які вчинили злочини, має і певні винятки. У ч. 1 ст. 10 ККУ законодавцем конкретизовано положення *Конституції України*, закріплене

у ч. 2 ст. 25, що забороняє видачу громадян України. Так, згідно зі ст. 10 Кримінального кодексу України громадяни України та особи без громадянства, що постійно в ній проживають, які вчинили злочини поза межами України, не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду. Відповідно до норм конституційного права України не підлягають видачі також іноземні громадяни та особи без громадянства, яким Україною було надано притулок (ст. 26 Конституції України). Кримінальний кодекс України передбачає 2 види видачі осіб, що вчинили злочин: видача для відбування покарання і видача для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду. Так, наприклад, видачу з метою проведення кримінального переслідування встановлено п. 2 ст. 60 Договору між Україною та Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 27 травня 1993 р. [3; с. 11 – 19].

Загалом умова про те, що передача має бути передбачена міжнародним договором, означає, що за відсутності такого багатостороннього чи двостороннього договору передача відбутися не може (питання про передачу не може бути вирішене і в дипломатичному порядку). Різні міжнародні документи (серед яких: Конвенція про передачу засуджених осіб від 21 березня 1983 р., чинна в Україні з 1 січня 1996 р.; Європейська конвенція про видачу правопорушників та Додаткові протоколи до неї та інші) містять свої певні умови стосовно питання екстрадиції. Загалом же, можна сказати, що видача особи, яка вчинила злочин, є суверенним правом держави, а не обов'язком. Підставою такої видачі служить вирок, винесений судом держави, що запитується, відносно громадянина запитуючої держави, який набрав законної сили, а також міжнародний договір, учасниками якого повинні бути Україна і запитуюча держава. Що стосується процедури екстрадиції, то вона є дуже непростою і потребує суворого дотримання багатьох формальних моментів. Для

України ця процедура ускладнюється відсутністю власного законодавства про видачу (екстрадицію) осіб. Безперечно регулювання правовідносин, що пов'язані з видачею, є неможливим за наявності лише однієї статті й сам інститут на національному рівні вимагає окремого спеціального закону, конституційного закріплення, доповнення кримінально-процесуального і виконавчого законодавств. Тому це ще один раз підтверджує, що на сучасному етапі інститут екстрадиції все ж таки потребує вдосконалення та поповнення національного законодавства нормами, які стосуються даної сфери.

Таким чином, враховуючи вище зазначене, можна визначити, що інститут екстрадиції як сукупність норм матеріального і процесуального характеру, а також в основі якого лежать договірні норми (у чому і його особливість), становить собою упорядковану на основі права форму міждержавної співпраці, орієнтовану на підтримку міжнародної законності й правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Свистуленко М. П. Інститут екстрадиції у світлі нового кримінального кодексу // Києво – Могилянська академія: наукові записки. Том 20. Спеціальний випуск. – 2002.
2. Виноградова О. Видача (екстрадиція) осіб, які вчинили злочини // Адвокат. - 1999.- №1.
3. Абашидзе А. Х., Васильєв Ю. Г. Інститут екстрадиції у сучасному міжнародному праві // Юрист міжнародник. – 2003. - № 3.
4. Кримінальний кодекс України від 5. 04. 2001 // Відомості Верховної Ради України – 2001 - № 25 – 26.

Науковий керівник: О.О. Житний